

ՏԱՆԴԷ ԿԱՊՐԻԷԼ ՐՕՁԷԹԻ

ԲԱՍՏԱՆԱԿԵՊԻ Ապրիլ 1909 թիւին մէջ
հրատարակեցինք այս բանաստեղծին
«կոյնն երանեալ» քերթուածին հայերէն
թարգմանութիւնը։ Այսօր կ'ուզենք անոր
կեանքին և գործին մասին ընդհանուր ակ-
նարկ մը ներկայացնել հայ ընթերցողին։
Տանթէ Կապրիէլ Րօզէթի (1828-1882)
որդին էր իտալացի հայրենասէր Կապրիէլէ
Րօզէթիին՝ որ ժիւրիչ դարուն սկիզբները՝
Անգղիա ապաստանեցաւ և հոն բաւական
ուշադրութիւն գրաւեց իրբեւ տանթէագէտ
մը։ Անոր այս նախամեծար սիրոյն կը
պարտի մեր բանաստեղծը իր մկրտութեան
անունը, պարագայ մը՝ որուն իր հօր յի-
շատակին նուիրած «Տանթէի խաւարը»
(Dantis Tenebrae) վերնագրով կտորին
մէջ կ'ակնարկէ։

«Ո՛հ զիտէ՛ր արդեօք՝ երբ աւազանն առնւ
Քու անուանդ հետ տուիք ինձ իր անունը՝
Թէ օր մը Պէաթրիլէն՝ իր սովորութեան համեմատ՝
Որդւոյդ վրայ ալ պիտի ձգէր իր ակնարկը՝
Զիս ընդունելով շարքին մէջ անոնց
Որ իմ յաճախեն մոզական մութ խորհրդոց ժողը
Ուր դէպ ի բուրները ներս քերթողին հետքերը դրոշ-
մաւով կը մնան
Եւ իմաստութեան կենդանի աղբիւրները կը Քրթուան
Ներդաշնակօրէն իր Երգին հետ։ Այս այն երկերն է
[դարիվեր՝
Ուր ուղեւորը իր դէմքը դէպ արեւամուտն է դարձուցած
Երբ դիզուած ամպերը մազցելու հրաւիրող Նոր լեռ մը
[կը թռին,
Կը հասկնամ այս բաները։ որովհետեւ այս համբուն
[վրայ իսկ ուր Լոյսը
Իմ վերամբարձիկ դէմքու կը փայփայէ հիմա՝
Հայր իմ քու հակած զխառ զրայ ինկաւ իրենը»։

Ամբողջ Րօզէթի գերդաստանը օժտուած
էր ուժեղորէն արուեստագիտական խառ-
նուածքով մը։ Բայց մասնաւորապէս հրո-
շակաւոր եղան Տանթէ և իր ցոյցը Քրիս-
թինա։ Այս վերջինը հեղինակած է թէ
անգղիերէն և թէ իտալերէն լեզուով քեր-
թուածներ, որոնք անգերազանցելի կը նկա-
տուին։ Ապրիլին քերթողութիւններուն մէջ
միայն Էլիզապէթ Պրաունինկ իրեն գե-

րադաս կրնայ համարուիլ, և այն ալ ոչ
առանց որոշ վերապահումներու։

Իր պաշտպան — քերթողին պէս կան-
խահաս էր Տանթէ Կապրիէլ Րօզէթի։ Հինգ
տարեկան հասակէն սկսաւ բանաստեղծա-
կան ձգտումներ ցուցնել, ինը տարեկան՝
Քրիսկ' Գօլէճը մտաւ և անկէ վերջ ալ
գծագրական և նկարչական վարժարաններ
այցելեց։ Իր ընթերցանութեան գրքերն
էին՝ Շէյքսպիր, Պայրըն, Սքոթ և վերջն
ալ՝ Րօպըրթ Պրաունինկ և Ամերիկացի
Ալըն Փօ։ Այսպէս հսկաներու դարբնոցին
մէջ պատրաստուած՝ դեռատի Տանթէն ա-
րուեստի ասպարէզը մտաւ։

Իրբեւ տաղանդաւոր և ինքնատիպ նկա-
րիչ մը՝ շատ չանցած՝ Րօզէթի առաջնոր-
դող դիրք մը բռնեց արուեստի այն բա-
րենդոգչական շարժումին մէջ, որ ինք-
զինքը նախառափայլեան (preraphaelite)
դպրոցը կը կոչէր։ Իրեն սկզբնական
ընկերներն էին Մէտոքս Պրաուն, Ռուլըր,
Հօմըն Հընթ և հանրածանօթ Ֆրանսայի
Միլլէն։ Մեծահարուստ մարդասէրը և նոր
անգղիերէն արձակի բացարձակ թագաւորը
Րէսքին (Ruskin), որ այն ատենուան
Անգղիոյ գրական երկնակամարին պայծառ
աստղերէն մին էր արդէն՝ համակիր և ջա-
տագով հանդիսացաւ այս երիտասարդ նը-
կարիչներու գործունէութեան։ Իրենց նպա-
տակն էր ազատագրել իրենց արուեստը
տասնեութեան դարու կաշկանդուած
ոճէն և մեռած ձեւակերպութիւններէն, վե-
րականդանացնելով միջին դարերու պարզ-
մտօրէն խորաթափանց և միատիկ վերա-
բերումը դէպ ի քնական տեսարաններու։

Եւ սակայն Րօզէթիին գործերը՝ ժամա-
նակ մը զուրկ մնացին ընդունութենէն,
որուն լիապէս արժանի էին։ Իրաւ է թէ
իր ուսանողական օրերուն անհամբերու-
թիւնը զինք գծագրութեան և կացութիւն-
ներ ծրագրելու թեքնիրին մէջ տկար թո-
ղած էր։ Իրաւ է նաեւ թէ այս հազուա-
գիտ նկարագրողը քնութեան զեղեցիկու-
թիւններուն հանդէպ գրեթէ անզգայ էր։
Բայց ունէր նաեւ այս թերութիւնները
հակակշռող չնաշխարհիկ առանձնայատ-

կութիւններ, իր գոյներու բանաստեղծու-
թիւնը պարզապէս դիւթական է: Զանոնք
խառնելու և գործածելու մէջ՝ մինչեւ ան-
գամ Գերմանացի վաղամիտիկ հանճարը՝
Պէտրիւս չի գերազանցեր զինք: Նոյնպէս
խակական վարպետներու միայն տրուած
է Բօզէթիի պէս՝ խառնել զգացում մը
դէմքի մը վրայ և կամ խումբի մը մէջ
յառաջ բերել խորհուրդի անուշ ներդաշ-

կան զգայասէր Աստղիկը կը ներկայանայ
մեզի մաքրագործուած և տեսլացած, Բօ-
զէթիի հերոսները հոգւոյ խորունկ և տրու-
փուն կեանքի մը քաղցրիկ շունչովը կը
բուրումնաւորեն խաղաղութեան միջնորդ-
ութիւնը: Ուր զետեղուած են, և ցանցաւ կերպով
ցրցընուած խորհրդանշաններ՝ ընդհանուր
վիպական տպաւորութիւնը կը զօրացնեն
իրենց իմաստի հրապարկովը:

Սակայն Բօզէթի՝ նկարիչ ըլլալէ աւելի
բանաստեղծ է: Եթէ իր նկարները անու-
րանալի և աչառու պակասութիւններ ու-
նին, իր քերթողական արուեստը այնքան
կը մօտենայ կատարելութեան՝ որքան
մահկանացու մը կրնայ բաղձալ: Արդեօք
դեռ ինչ սքանչելիքներու ծնունդ տուած
պիտի ըլլար Բօզէթիի բեղուն միտքը՝ եթէ
անիկա նկարչութեան սիրոյն համար գի-
տակից կերպով զոհած չ'ըլլար իր բա-
նաստեղծական խանդը: Նեղ սահմանի մը
մէջ՝ նա անմահանելիօրէն և անմասնելիօրէն
ինքնատիպ և հոյակապօրէն գեղեցիկ է:
Իր աւելնը չի յորդիր և չի փրփրիր: Բայց
ասոր փոխարէն՝ Բօզէթիի գրիչը արճունի
վայելչութեամբ և ազնուական ինքնա-
վատահոսութեամբ կ'ընթանայ թուղթին վը-
րայ: Իր նկարներուն պէս՝ իր տաղերն ալ
ինքնարուղի են առանց ժայթքումի, խի-
զախ՝ առանց բրտութեան, ներդաշնակ և
երփնագեղ՝ առանց պշրանքի: Ամենէն բարդ
և բուն զգացումները, ինչպէս ամենէն
եղբրական դէպքերը կը գտնեն Բօզէթիի
մէջ՝ հաւատարիմ, մանրախոյզ և լիառատ
ոճ մը արտայայտութեան: Անիկա հաւա-
սար յաջողութեամբ զբաւ է գեղօններ
(ballade), հնչականք և քնարերգութիւն-
ներ, որոնց իւրաքանչիւրը իր տեսակին
մէջ զուրկ գործոց մը կրնայ նկատուիլ:
Սուրհմբեր՝ վիկտորեան շրջանին վերջին
բանաստեղծը և առաջին կարգի գեղագէտ
մը՝ Բօզէթիի հնչականքը կը դասէ Շէյքս-
փիրի և Ուրբուսուրթիի հնչականքուն հետ,
այսինքն ամենէն վերը: Եթէ ոչ իր առ-
վարական ոճին՝ գէթ իր խորհուրդի խո-
րութեան իրրեւ նմոյշ մը տանք « կեանքի
տունը » հաւաքումին առաջին հնչակը:

ԼԵՒՈՆ ՆԵՎՐՈՒՋԵԱՆԻ

ՅԵՏԱՅԱՆԻ

Վըրժ — երգեր հիւսեցին
Իմ քնարին սուր թկեր,
Անէք — երգեր երգեցին
Երաւ սրբօրէն վեճ լարեր:
Հովեր եկան սարերով
Ջիւղն սիրտըս զովացրին,
Հովեր եկան սուրաւով
Սրբօրէն լարերն շարժեցին:
Անուշ դէմքդ պառկեցում
Վըրժ — կերակ իմ սրբօրէն:
Երգեց, կանչեց իմ քնար
Հերոս Լեւոն անդադում:
Ես ուխտեցի քու քարին
Վըրժ երգել մինչ դամբան,
Եւ լարերն իմ սրբօրէն
Գեղ կանչեցին յափտան:
Վըրժ — երգեր հիւսեցին
Իմ քնարին սուր թկեր,
Լեւոն, Լեւոն կանչեցին
Անէք սրբօրէն վեճ լարեր:

Արսէն-Ներկաթ

նակութիւն մը: Եւ այս ամենուն հետ մէկ-
տեղ՝ իր միտքը կը մնայ միշտ ինքնուրոյն
և բազմահնար: Դիտեցէ՛ք իր « Երաննալ
Պէթրիչէն » և « Տանթէի երազը »: Իր
սպիտակազարդ « Աւետումը » գողտրիկ ան-
ակնկալ մըն է կուսական անմեղութեան,
որ պահիկ մը կը վարանի մեծ խորհրդի
մը առջեւ: Այս վեհագի վարպետին ձեռ-
քին տակ՝ գաղափարականը իր բոլոր
անգայտութեամբ և գերմարդկայնութեամբ՝
տաքուկ գոյներու և փափուկ ծալքերու մէջ
կը մարմնանայ: Մինչեւ անգամ Սիրիա-

Սէրը Գահակալ

« Գիտեցի՛ զօրութիւններ ցեղակից՝ զորս սիրում էր սիրէ՛
Պատկառութեամբ շրթներով՝ ճշմարտութիւնը և յայտն աշօց
[երկնադէտ

Եւ հռչակը՝ որուն աղմկալից թեւերը կը հովտահրէն մոխր-
[բամբակ անցնալը

Եւ կը բողբոջանայ զայն՝ վախճնելով՝ փախցնելու հա-
[մար Մոռացումը

Եւ Երիտասարդութիւնը որուն ուռին վրայ կառուած էր
[տեսնուի մազ մը ոսկեղէն՝

Զանկաւ ամբաստինդ բռնող վերջին ողջագուրանցէն մա-
[ցած,

Եւ կենցեղը՝ որ տակաւին մահուան համար ծաղկեպսակ
Ատոնց մէջ էր Սիրոյ գառը, բայց վերը, [կը հիւսէ՛
Բարձրաւունքի և հրաժեշտի յազումալից հովիւն ալ վեր
կը բազմի նա՝ անոնց չեղագած սարփնանհրուան մէջ՝
Թէպէտ ճշմարտութիւնը կրնայ գառակել Սիրոյ սիրաբ-
[ն

Ու հռչակը Սիրոյ սիրոյն համար բլլալ բազմալի
Եւ Սէրը անուշ գտնէ Երիտասարդութիւնն և կենցեղը ։

Հարկ չիկայ յիշեցնելու մեր ընթեր-
ցողին թէ՛ այս կտորը մեր տուած արձակ
և գրեթէ բառացի թարգմանութեան մէջ
շատ բան կը կորսնցնէ իրեն իսկական
գեղեցկութիւնէն, Ո՛ր գրականութիւն ինք-
զինքը հպարտ չի պիտի զգար՝ եթէ կրնար
իր գանձերուն մէջ թուել « հարսին նա-
խերգակ »ը — Թէպէտ կիսաաւարտ կտոր մը,
— « Թագաւորին եղբերգութիւնը », « Բոզ
Մէյրին », « Քոյր Հէլէն »ը և մանաւանդ
« Տանթէ ի Վերոնա », որմէ՛ գէթ այս տո-
ղիքը գրողին համար՝ անկարելի է յագե-
նալ : Անոր մէջ ամենանուրբ արուեստը
կարծես ինքզինքը գոտեպիղծել է պաշտումի
խորունկ զգացում մը և մեծ հոգւոյ մը
վշտերը կորովի ու յուզող լեզուով մը
արտայայտելու համար : Անհուն սիրով և
անթիւ յիշատակներով իր հոգւոյն ամէն
մէկ թելին շուրջը փաթթուած Ֆլօրանսէն՝
քաղաքին իշխանութիւնները աքսորեր են
վեհագի բանաստեղծը :

« Դեռ չեն մոռցեր իր գառնասիրտ պատասխանը՝
Երբ իշխանները ինչպե՛նք իրմէ՛
Մեկնել քաղաքէն պաշտօնով մը հեռաւոր՝
Եթէ ես երթամ՝ ո՞վ կը մնայ հոս,
Եւ եթէ ես մնամ՝ ո՞վ կրնայ երթալ՝
Հիմա եկած է իրենց մամը : Ա՜հ դու կ'երթաս և մենք
(կ'ըսեն շրթները պրկուած), և ոչ մէկ ստող [կը մնանք
Հեռի է աշխարհ մահկանացու շափեղէ՛ք՝

Որքան փողոցները զոր մանկութիւնդ ճանչցաւ,
Ոտքերդ կրնան ճաննել Երկինք ու Դժոխք
Բայց ծու սեփական տունէդ չեն կրնար մտնել ներս ք :

Ուրեմն Տանթէ վտարանդիի մը թա-
փառայածութեանց մատնուած է : Սակայն
Ֆլօրէնսէն դուրս իրեն վանդակի մը պէս
նեղ եկող աշխարհին մէջ՝ անիկա իր ա-
զատութիւնը կը գտնէ իր ստեղծող և երգող
հոգւոյն մէջ :

« Ֆլօրանսի և Պէտթրիչէի
Ծառայ և երգող ի հետեւ՝
Տանթէի սրտով վրայ արդէն անգամ մը
Հնչել էր մահկաբը որ իր սիրուհւոյն խաղաղութիւն
Եւ հիմար հասուն ճառակին մէջ թռաւ նետը [պարգեւեց,
Որով իր քաղաքը իր սիրտը ծակեց :
Բայց թէպէտ իր սիրուհւոյն տունը վեր երկինքն էր՝
Երկրի վրայ կը լեցնէր նէ անոր սիրտը
Եւ հի՛թ իր քաղաքը զօրութիւն ունէր
Իր մարմնը նմանութեան գիրկը նետուել՝
Անոր հոգին կարող էր աշխարհէ՛ ունայնամիտ ամբու-
[խէն վեր սառանդի
Եւ իր երգը կրնար յորդիւ Երկինքով ու Դժոխքով ։

Հիմա Տանթէ կ'ապրի Վերոնայի ար-
քունիքը՝ որ նման այն աստնուան բոլոր
խաղաղական արքունիքներուն՝ որը մըն է
ցած եկրիքներու, սքողուած բայց ան-
սանձ հեշտամոլութեան և բիրտ վարուե-
լակերպերու : Հոն՝ ինչպէս այլուր՝ ա-
րուեստի համար հիացում կայ և արուես-
տագէտին համար՝ հաց, Վերոնայի իշխանն
է՝ երիտասարդ քաջարի և զգայասէր Գան
կրանտէ տէ լա Սգալա :

« Իբրեւ արքայական հիւր այդ իշխանին՝
Հետեւինք իր կենցեղին, այն օրերը
Որ կը քալէին աքսորի ամուլ ճամբաներուն վրայ,
Այն գէշերները՝ որք զեռ ժպիտի մը ներքեւ՝
Կը լսէին ուղարկներուն մէջէն երգ մը յարածուն.
Ես եմ, այո՛ ես եմ Պէտթրիչէն » :

Ինչ հակադրութիւն այս երկնող հոգւոյն
և իր շուրջը բզզացող, սլքացող, ծառ
ու շտկող պալատականներուն մէջ : Ինք
կարծես ամպի մը վրայ նստած կ'անցնի
անոնց ստորնացումի և զագրութեան տըղ-
մուտներուն վրայէն : Կ'ատեն զինք, բայց
կ'անխածեն իրմէ : Ու այսպէս կը շարու-
նակուին անոր ժրպշան օրերը դատելով,
վճռելով և խօսելով և անքուն, առանձին,

տազնապալիր զիշերները : Երազելով ,
խուկալով զրելով իր անմահ երգը — Երա-
նեալ Պէաթրիշէին վրայ՝ մինչեւ որ

« Վերջապէս ծայրը խաղաղութիւն բերաւ
Ես եմ, այո՛, ես եմ Պէաթրիշէն :
Այս ամենը կար՝ բայց մենք Հոսանք .
Տենտեցաւ միայն ստուերը՝
Խորհրդապիրկ և զօրաւոր զէմքին վրայ ,
Ուր անորոշութիւնը հետզհետէ աւելի կը ձեւակերպուէր ,
Եւ հերմակ շերտեր կ'սկսէին երեւնալ
Կանոնց ծանօթ՝ իր անուիրի պէս սեւ ծօրուքին վրայ » :

Վերջապէս եկան օրը երբ Տանթէ զգաց
թէ Վերոնայի մէջ և արեւին լոյսն աւելի
պծգալի էր քան այլուր՝ ի բաց առեալ
Ֆլորանսը :

« Երբ այդ օրն եկաւ, անկիւս եկաւ ու իր ճամբան գնաց,
Գնաց ու ալ չի դարձաւ » :

Կեր և լուս՝ ձեռքերդ, Գան Կրանտէ.
Հագիւ դիտենք անոնց զօրծերը հիմա,
Ձեռքեր՝ որոնք կերակրեցին Տանդէն այդ դառնահամ
Եւ դուն պահապան շունը այդ սանդուկներուն (Հացով.
Ուր վերկըք՝ իր ճանչցած բոլոր ճամբաներուն մէջ՝
Աւելի դժուրակ էր՝ քան Երկինք ու Գոթիք :

Բօզէթիի՝ խալելունէն և Ֆրասերէնէն
ըրած Թարգմանութիւնները յայտնութիւնն
էին Թարգմանական արուեստի՝ մը որ գիտէ
լեզուի մը գոհարները ուրիշ լեզուի մը
փոխանցել՝ առանց փայլի կամ արծէքի
ո՛ և է կորուստ պատճառելու : Իր հրա-
տարակած Թարգմանութեանց հատուրը
մասնաւորապէս գնահատուեցաւ Թէնիսը-
նէն : Գրական այս դաշտին մէջ՝ իր կարո-
ղութեան և մեթոտին իրրեւ օրինակ կրնայ
ծառայել Խտալերէն փողոցի երգ մը որուն
սիրուն անպատկառութիւնը՝ մեղմացած և
զրեթէ մերկ բայց ներդաշնակ պարզու-
թիւնը քանի մը նոր զարդերով ծածկուած
կը գտնենք Բօզէթիի անգղիերէնին մէջ :

Եթէ Բօզէթի՝ Թէնիսընի կամ Պրաու-
նիկի բազմակողմանի հմտութիւնը, լայն-
արձակ շահագրգռութիւնը ու համակրու-
թիւնը և իմաստասիրական ոգին ունենար՝
իւր տեղը ճիշդ անոնց քով պիտի ըլլար :
Իրրեւ զուտ արուեստագէտ և գեղասէր մը՝
այս երկու հանճարներէն քչիկ մը վար կը
դասուի հիմայ : Միեւնոյն դժբաղդ պարա-

գան կ'արգիլէ զինք ժողովրդական ըլլալէ,
այնպէս որ Բօզէթի միշտ պիտի մնայ լոկ
ճաշակի փոքրաթիւ ազնուականութեան
մը սիրելին :

Բօզէթիի քնարերգութիւններուն ամե-
նէն աղուորը և նրբահիւսը՝ իր « Կոյսն
Երանեալ »-ն է : Գրուած և հրատարակուած
քիչ մը տհաս վիճակի մէջ՝ երբ բանաս-
տեղծը դեռ տասն և ինը տարեկան էր, ծա-
մանակ վերջ՝ այս կտորը սրբագրուեցաւ
և կրկին լոյս տեսաւ Օքսֆօրտի մէջ Թեր-
թին մէջ, Վինադատութիւնը անոր մասին
խօսած առեւն հիացումի ծայնաշարին բո-
լոր խաղերը հնչեցուց : Մինչեւ անգամ
իւր թշնամիները չկրցան բոլորովին ու-
րանայ անոր մէջ ցոլացող հանճարը : Միայն
Մաքս Նորտաու՝ իր ծանօթ « Ալլասե-
րում » գրքին մէջ կը պնդէ այդ քերթուածը
իրրեւ վատասերումի նմոյշ մը գործածել,
որովհետեւ իր բնապաշտակ աշխարհա-
հայեացքը միաստիկ խառնուածքներու հա-
մար տեղ չունի մտքի առողջ երեւոյթներուն
մէջ :

Երանեալ Կոյսը՝ որ իրը թէ բանաս-
տեղծին վաղամեռիկ սիրուհին կամ կինը
կը ներկայացնէ՝ երկնից պատնէշին գա-
գաթը պարփակող վանդակապատին կըր-
թեալ՝ դուրս կը նայի դէպ ի խորքը մեր
տիեզերքին և խանդակաթ ու կարօտալիր
աշերտով կը փնտէս երկիրը ուր իր սիրա-
կանը դեռ և՛ ապրի, կարծես Թէ Բօզէթի՝
վերջալոյսի պահուն՝ ոսկեզանգ ամպի
շերտով մը պսակուած լեռնակատար մը
վեր փոխադրեր ու զանկա միջոցին սկզբ-
բնաւորութիւնն ըրեր է :

Բայց այս չէ ամէնը : Հոգեւոր աշխարհի
մը իրականութիւնը զոր սիրեցեալի մը
կորուստը մեզի այնքան ջօշափելի կ'ընէ,
հոս կ'արտայայտուի միջնադարեան տա-
րազով մը : Բանաստեղծը երազաթաթաւ
խորհրդապաշտ մըն է որ կարծես վաղուց
մոռցուած օրերու ծոցէն կը մրմնջէ իր
վիշտն ու անմոռնակ յոյսը՝ կարկաշա-
սահ տողերով : Պատմնիին ստեղծագործ
մտքին այս խաղը՝ սակայն, իրեն վիճա-
կուած սիրոյ կեանքին մարգարէութիւնը

կը պարունակէր : Քանի մը տարի վերջ՝ Բօզէթի Օրիորդ Սիրող անուն տաղանդաւոր և գեղանի սանուհի մը ունեցաւ՝ որուն հետ նշանուեցաւ և որուն դէմքը իր շատ մը կարեւոր նկարներուն մէջ անմահացուց : Անուանութիւնը՝ Օրիորդին հիւժարտաւորութեան պատճառով երկար առէն յետաձգուելէ վերջ՝ տեղի ունեցաւ 1860ին : Բայց դեռ երկու տարի չանցած՝ երբ իրիկուն մը Բօզէթի՝ Լոնտոնի գործաւորաց Գօլէնին մէջ դասախօսելու գնացած էր՝ իր մանկամարդ կինը ջղացաւ բռնուեցաւ, ինչ ալ այդ օրերը էնոր սովորական դարձած էր : Տատապանքը ամբողջու համար՝ բօլշէին պատուէրին համաձայն լոտանոն խմեց, բայց քանակը սխալմամբ պէտք եղածէն աւելի ըլլալով՝ թունաւորուեցաւ և մեռաւ : Այս տխուր դէպքը լախտի հարուածի մը պէս ընկճեց արուեստագէտը : Իր կակիթին և վհատութեան սաստկութեան մէջ՝ իր ամբողջ անտիպ ձեռագիրները կնոջը հետ թաղել տուաւ : Հագուել եօթը տարի վերջ՝ իր բարեկամները յաջողեցան զանոնք դուրս հանել տալով՝ փրկել բռնաշնչուէ :

Բօզէթիին վերջին տարիները ապերջանիկ էին : Յաճոգի յարձակումներ իր մաշած ջղերը անհարկի կերպով տանջեցին : Իր թշնամիները արտայայտութեան անկաշկանդ եղանակէն օգտուելով՝ ջանացին իր վսեմ բանաստեղծութիւնը իրրեւ զգայաւորական զրպարտել : Անքնութեան դէմ գործածած ըլորալը՝ գաղտագողի բայքայեց և փճացուց անոր ֆիզիքական կազմը : Անիկա կասկածի մէջին մէջէն սկսաւ դիտել իր բարեկամներն իսկ : Հակառակ այս ամենուն՝ իր քննադատական և արուեստագիտական գաղափարները մնաց առողջ և իր կեանքին իրիկուան դէմ՝ իր երեւակայութիւնը վերակսաւ նախկին կորովովը և թարմութեամբը արտադրել : Մինչեւ որ մահուան շունչը եկաւ՝ մարելու լուսաշող ջահը այս եզակի հանձարին :

Մ. Կ. ԱՆՆԻԿԵԱՆ

ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԹՈՒԹՅՈՒՆԵՐ

ԳՈՇԱՐԻԿԸ

Ամէն իրիկուն Տիրամօր մատրան, Որ գեղջուկ ճամբու մ'է ի գագաթան, Գոհարն էր բերում հապճեպով մի մոմ, Կամ սակաւ մի իւղ կանթեղին ի ձօն. Յետոյ կ'աղօթէր ձայնիւ մեղմական՝ Եօթըն խոցերու Տիկնոջ յանդիման :

Կու գար մայիսը, Գոհարն ի վերայ Սեղանի կուսին կը բերէր ընծայ Մանուշակ, կակաւ՝ զիշերաբացիկ, Այն ինչ փթըթած և կամ շուշանիկ, Ի մի փունջ կապած և վարդ և յասմիկ, Յօղաթուր մեխակ և յակինթ ծաղիկ :

Այն օրերուն որ Գոհարն առլըցեալ Սիրով Մարեմայ մատրան այց կու գար՝ Չըքնաղ աղջիկ մ'էր որը ի ծրնողաց Եւ չ'ունէր՝ բայց իւր գեղեցկութեան (գանձ.

Գոհարն էր տեսօք, մազերով դեղձան, Արշալոյս մ'ըլլար իբր թէ ամառաւան :

Բայց կանթեղն որ հոն էր ի գագաթան, Եւ լոյս կ'արձակէր մատուռին վրան, Իւր լոյսը յանկարծ կորուց, մարեցաւ, Ալ իւղն ու մոմը մոռացօնք եղաւ, Չբեկաց գոհար, տարի մ'է արդէն, Ալ և՛քս չ'անցաւ այն գեղջուկ ճամբէն :

Մայիսն է եկել. ուր է Գոհարիկ Որ սուրբ սեղանին բերէ մի ծաղիկ, Գոհարիկն այն՝ որ ամենէն աղուոր Երազիկներն էր հոն բերելու սովոր. Հիմայ Նոքօք ինքն սկըսաւ զարդարուիլ Եւ թողուլ այնպէս մնացածն ալ թոշնիլ :

Անցան շատ օրեր, և գոհարն այս ամ Մոռացաւ մատուռ, աղօթք և Մարիամ : Օր մ'էր աղջիկ որք, լըբուած մոռցըւած, Հիմայ ճոխ մարդու մ'է հարս զընացած. Անցաւ տարի մը, և Գոհար մոռցաւ Տիրամայրը՝ որ եօթնիցս խոցեցաւ :

Հարթբեր, Գրեմ.
Ամ. Միացեալ Տոմարեցեալ

Ս. ԵԱՅԵԱՆ

P. P. PARZANESE